

Eski Türk Bengü Taşlarında Paralelizm

Hüseyin YILDIZ¹

Öz

Dil araştırmalarının edebiyat araştırmaları ile kesiştiği konulardan biri olan *stilistik* (üslup bilimi) aynı zamanda tarihsel dilbilimi, sosyolengüistik, psiko-lengüistik gibi dilbiliminin alt dallarıyla da ilgilidir. Stilistiğin konularından biri olan *paralelizm* kısaca, benzer kelimelerin benzer ekler alarak ahenkli bir şekilde sıralanması olarak değerlendirilebilir. Eski Türkçe metinler esaslı üslup çalışmalarının sayısı fazla değildir ve bu konuda kapsamlı çalışmalar ortaya konmamıştır. Eski Türk bengü taşlarına bakıldığında üslup özelliği gösteren bazı paralelizm örneklerine rastlanmaktadır. Bir örnek olarak Köl Tigin yazıtı güney yüzü ikinci satırda geçen *ilgerü kün togsık(k)a birigerü kün ortuşımaru kurıgaru kün batsıkıña yırgaru tün ortuşımaru* ifadeleri verilebilir. Bu ifadede sistemli olarak ekler ve kelimeler birbirine paralel bir şekilde bir araya getirilmiştir:

il	+GARU	kün	tog-	-sIk	+(k)A	biri	+GARU	kün	ortuşımaru
kırı			bat-		+I+ıA	yırı		tün	

Eski Türk bengü taşlarındaki paralelizm örneklerinin ele alınacağı bu çalışmada, cümle ve kelime grubu esaslı inceleme, tespit ve değerlendirmeler yapılacak, Türk dilinin en eski metinlerinin üslubunu belirlemeye yönelik bir deneme ortaya atılacaktır.

Anahtar kelimeler: Eski Türkçe, Türk bengü taşları, paralelizm.

Paralelizm in Old Turkic Inscriptions

Abstract

Stylistic is one of the common subjects of literature and language researches. Also, it is related to the subsections of linguistics such as historical linguistics, sociolinguistic, psycholinguistic. Parallelism is one of the research issues of the stylisycs. Parallelism is a stylistic sign and can only be effectively explored in a linguistic stylistic study. Basically, paralellism can be regarded as harmonious manner sequencing of similar words by adding similar suffixes. The number of stylistic studies on Old Turkic runic inscriptions are not more and comprehensive studies on this subject have not been done yet. When we look at the old Turkic runic inscriptions, there are seen some examples of parallelism showing stylistic features. As an example, can be given the following phrases written on the second line of the southern front of the Köl Tigin inscription: *ilgerü kün togsık(k)a birigerü kün ortuşımaru kurıgaru kün batsıkıña yırgaru tün ortuşımaru*. In these phrases, systematically, the words and suffixes are used together in parallel.

il	+GARU	kün	tog-	-sIk	+(k)A	biri	+GARU	kün	ortuşımaru
kırı			bat-		+I+ıA	yırı		tün	

¹ Dr. Öğr. Üye., Ordu Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, turkbilimci@gmail.com [Makale kayıt tarihi: 30.6.2018-kabul tarihi: 15.8.2018; DOI: 10.29000/rumelide.454243]

In this study, firstly the examples of paralelism in Old Turkic inscriptions were examined. Then sentence and vocabulary group based reviews, findings and evaluations were made. Thus, an attempt be made to determine the style of the oldest texts of the Turkic languages.

Key words: Old Turkic, Turkic Runic inscriptions, parallelism.

Giriş

Türk dilinin en eski yazılı ürünleri sayılan *bengü taşlar*, dilbiliminin fonetik, fonoloji, semantik, sentaks gibi dallarındaki akademik çalışmalara sık sık kaynaklık etse de, stilistik ve edebiyat çalışmalarında aynı sıklığa rastlanmaz. Bu sebeple bengü taşlardaki üslûp, edebî sanatlar, anlatım tarzları gibi konular hakkındaki çalışmalar (Korş 1906; Stebleva 1963, 1965, 1969, 1976, 1991; Bombacı 1965; Jirmunsky 1968; Hřebiček 1969; Tekin 1986; Ercilasun 1990; Bayat 2004, 2006; Hacıyev 2011 vd.) oldukça sınırlıdır.

Eski Türk bengü taşlarındaki paralelizm örnekleri bu çalışmanın konusudur, ancak bu örneklerin ilk kez bu çalışmada konu edilmediğini belirtmek gerekir. Korş'un 1906'da yayınlanan eserinde, Stebleva'nın ise 1960'lı yıllardan itibaren yayınladığı pek çok çalışmasında bu örneklerin bir kısmı bengü taşların anlatım tarzının manzum olduğunu ispatlamaya yönelik olarak kullanılmıştır. Aynı örneklerden yola çıkarak Jirmunsky (1968), Hřebiček (1969), Tekin (1986) vb. bilim adamları bu görüşe karşı çıkmışlardır. Ercilasun (1990)'da bir kısım paralelizm örnekleri, bengü taşların bir nutuk metni olabileceğini düşündürmek için kullanılmıştır. Bu çalışmada, Köl Tigin, Bilge Kağan, Tonyukuk I-II bengü taşlarındaki paralelizm örneklerinin tamamı tespit edilerek, bu örnekler üzerinden önceki çalışmalarda hiç ya da yeterince bahsedilmeyen hususlar üzerinden değerlendirmeler yapılacaktır.

2. Paralelizm Örnekleri ve Bengü Taşlar

Daha çok felsefe, halkbilimi ve eğitim bilimlerinde *koşutçuluk*² karşılığında kullanılan *paralelizm* (İng. *parallelism*), edebiyat incelemelerinde, özellikle de şiir dilinde dizeler arasında şekil bakımından bir uyumun olması durumu olup “şiir dilinde beyti oluşturan mısralar arasındaki benzer dil birliklerinin ve müteväzin kelimelerin anlamla bütünleşen sesin eşliğinde paralel sıralanışını ifade eden bir terim (Macit 1996: 59)” şeklinde tanımlanır. Edebî sanatlar arasında *tarsi* veya *murassa* terimleriyle ilgili olarak ise Dilçin'de şu bilgiler verilmektedir (1991: 86):

Divan şiirinde, dizelerdeki sözcükleri ölçü ve uyak bakımından birbirine denk getirme (*mütevâzin* ve *mukaffâ*) *tarsi* sanatıdır. Dizelerdeki sözcükler sayı bakımından da birbirine eşit olmak zorundadır. Dizeleri yapı bakımından böyle simetrik ve paralel (*mütenâzir* ve *mütevâzi*) olan beyit ve şiirlere *murassa*' denir. Bu denklik sadece sözcüklerde değil tamlamalar ve Türkçe eklerde de aranır.

Türk dilinde paralelizm örnekleri üzerine çeşitli metinler esasında bazı çalışmalar (Dilçin 1991, 2000; Macit 1996; Musaoğlu 2003; Aslan 2010, Gül 2013) yapılmıştır.

² Kişide, ruhsal ve bedensel olaylar arasında koşutluk bulunduğunu ileri süren öğreti, paralelizm (GTS); Birbirleriyle hiçbir ilişki ve değinleri olmayan halk kültürlerinde benzer halkbilim ürün ve olaylarının gelişimi ya da tüm halk kültürlerinde varlığı ileri sürülen doğrusal evrim. bk. koşut gelişim. krş. yayılım, temel düşünce, dağılım (BSTS/H); Zihin ile beden aynı zamanda görev yapmalarına karşın aralarında herhangi bir ilişki bulunmayan iki ayrı varlık olduğunu, ruhsal olaylar ile bedensel olayların birbirini hiç etkilemeyen karşılıklı iki dizi biçiminde oluştuğunu ileri süren öğreti (BSTS/E).

Bu çalışmanın veri tabanını oluşturan Köl Tigin, Bilge Kağan ve Tonyukuk I-II bengü taşlarındaki *paralelizm* örnekleri tarandığında, toplamda 68 veriyle karşılaşılmaktadır.

1.1. Eklerin ve Kelimelerin Dağılımı³

Köl Tigin, Bilge Kağan ve Tonyukuk I-II bengü taşlarındaki 68 paralelizm örneğinin üç şekilde paralellik oluşturduğu görülmektedir. Buna göre bengü taşlarda sadece kelimelerden oluşan 8, sadece eklerden oluşan 14, ek ve kelimelerden karma olarak oluşan 46 paralelizm örneğine rastlanmaktadır.

1.1.1. Sadece Kelimelerden Oluşan Paralelizm Örnekleri

Bengü taşlarda sadece kelimelerden oluşan 8 paralelizm örneği, kelime sayısına bağlı olarak beş alt grupta değerlendirilebilir.

K₅

BG/2: *otuz artukı sekiz yaşıma kışın kıtañ tapa süledim (otuz artukı tokuz ya)şıma yazın tatabı tapa sü(ledim...)*

<i>otuz artukı</i>	<i>sekiz</i>	<i>yaşıma</i>	<i>kışın</i>	<i>kıtañ</i>	<i>tapa süledim</i>
	<i>tokuz</i>		<i>yazın</i>	<i>tatabı</i>	

K₄

BG/9: *tokuz yigirmi yıl şad olurtum toku(z yigir)mi yıl kagan olurtum*

<i>tokuz yigirmi yıl</i>	<i>şad</i>	<i>olurtum</i>
	<i>kagan</i>	

T-IID/4: *ilteriş kagan kazanmasar udu ben özüm kazanmasar*; T-IIK/1: *ilteriş kagan kazanmasar yok erti erser ben özüm bilge tuñukuk kazanmasar ben yok ertim erser*

T-IID/4	<i>ilteriş kagan</i>	<i>kazanmasar</i>	-				
	<i>udu ben özüm</i>		-				
T-IIK/1	<i>ilteriş kagan</i>		-	<i>yok</i>	<i>erti</i>	-	<i>erser</i>
	<i>ben özüm bilge tuñukuk</i>		<i>ben</i>			-m	

³ Eklerin ve kelimelerin dağılımı gösterilirken alt başlıklarda E ve K simgeleri kullanılmıştır. E simgesi ekleri, K simgesi ise kelimeleri karşılamaktadır. Simgelerin yanında belirtilen sayılar, ek ya da kelimenin ilgili paralelizm örneğinde kaç defa geçtiğini göstermeye yöneliktir. Sözgelimi E₅+K₂ simgesi, o örnekte beş ekte ve iki kelimedede paralelizm bulunduğunu ifade etmektedir.

K3

KD/5: *biligsiz kagan olurmuş erinç yablak kagan olurmuş erinç*; BD/6: *biligsiz kagan olurmuş erinç yablak kagan olurmuş erinç*

<i>biligsiz</i>	<i>kagan olurmuş erinç</i>
<i>yablak</i>	

KG/7: *ırak erser yablak ağı birür yaguk erser edgü ağı birür*; BK/5: *ırak erser yablak ağı birür yaguk erser edgü ağı birür*

<i>ırak</i>	<i>erser</i>	<i>yablak</i>	<i>ağı birür</i>
<i>yaguk</i>		<i>edgü</i>	

K2

T-IB/4: *iki ülügi athg erti bir ülügi yadag erti*

<i>iki</i>	<i>ülügi</i>	<i>athg</i>	<i>erti</i>
<i>bir</i>		<i>yadag</i>	

T-IID/6: *il yeme il boltı bodun yeme bodun boltı*

<i>il</i>	<i>yeme</i>	<i>il</i>	<i>boltı</i>
<i>bodun</i>		<i>bodun</i>	

KD/7: *türk begler türk ātn it(t)ı tabgaçğı begler tabgaç ātn tutupan*; BD/7: *türk begler türk atn it(t)ı tabga[çğı] begler tabga[ç ātn tutupan*

<i>türk</i>	<i>begler</i>	<i>türk</i>	<i>ātn</i>	<i>it(t)ı</i>
<i>tabgaçğı</i>		<i>tabgaç</i>		<i>tutupan</i>

K1

KD/1: *tuta birmiş iti birmiş*; BD/3: *tuta birmiş iti birmiş*

<i>tut-a</i>	<i>birmiş</i>
<i>it-i</i>	

1.1.2. Sadece Eklerden Oluşan Paralelizm Örnekleri

Bengü taşlarda sadece eklerden oluşan 14 paralelizm örneği, ek sayısına bağlı olarak beş alt grupta değerlendirilebilir.

E5

T-IID/4: *yarakhg yagıg yeltürmedim tügünlüg atıg yügürtmedim*

<i>arak</i>	+Ilg	<i>yagı</i>	+(I)g	<i>yeltür-</i>	-mA-dI-m
<i>tügün</i>		<i>at</i>		<i>yügürt-</i>	

E4

KD/15: *illigig ilsiretmiş kaganlıgıg kagansratmış yagıg baz kılmuş*; KD/18: *illigig ilsiretdimiz kaganlıgıg kagansratdımız*; BD/13: *illigig ilsiretmiş kaganlıgıg kagansratmış yagıg baz kılmuş*; BD/15: [*illigig ilsiretdimiz kaganlıgıg kagansratdımız*]

<i>il</i>	+Ilg	+(I)g	<i>il</i>	+sIrA-t-	-mIş
<i>kagan</i>			<i>kagan</i>		
<i>yag</i>	-	<i>baz</i>	<i>kıl-</i>		

BK/11: *közün körmedük kulkakın eşidmedük*

<i>köz</i>	+I+n	<i>kör-</i>	-mA-dUk
<i>kulkak</i>		<i>eşid-</i>	

E3

KD/24: *kanıy subça yügürti süyüküñ tagça yatdı*; BD/20: [*ka*]nıy ögüzçe yügürti süyüküñ tagça yatdı

<i>kan</i>	+(I)ñ	<i>sub</i>	+çA	<i>yügür-</i>	-DI
<i>süyük</i>		<i>tag</i>		<i>yat-</i>	

KD/2: *başlıgıg yüküntürmiş tizligig sökürmüş*; KD/15: *tizligig sökürmüş başlıgıg yüküntürmüş*; KD/18: *tizligig sökürtümüz başlıgıg yüküntürtümüz*; BK/10: *b)aş(lı)gıg yüküntürtüm tizligig sökürtüm*; BD/3: *başlıgıg yüküntürmiş tizlig[ig] sökürmüş*; BD/13: *tizligig sökürmüş başlıgıg yüküntürmüş*; BD/15-16: *tizligig] sökürtümüz başlıgıg yüküntürtümüz*

KD/2	<i>baş</i>	+Ilg+Ig	<i>yüküntür-</i>	-miş
KD/15	<i>tiz</i>		<i>sökür-</i>	

BD/3 BD/13				
KD/18 BD/15-16	<i>baş</i>		<i>yüküntür-</i>	<i>-müz</i>
	<i>tiz</i>		<i>sökür-</i>	
BK/10	<i>baş</i>		<i>yüküntür-</i>	<i>-m</i>
	<i>tiz</i>		<i>sökür-</i>	

E2

T-IG/14: *öñre kıtañda biriye tabgaçda kurya kordanta yırıya oguzda*

<i>öñ</i>	<i>+rA</i>	<i>kıtañ</i>	<i>+DA</i>
<i>biri</i>	<i>+(y)A</i>	<i>tabgaç</i>	
<i>kurya</i>		<i>kordan</i>	
<i>yırı</i>		<i>oguz</i>	

KD/11: *kañım iltiriş kaganıg ögüm ilbilge katunug*; KD/25: *kañım kaganıg ögüm katunug*; BD/10: *kañım iltiriş kaganıg ögüm ilbilge katunug*; BD/20-21: *kañım kaganıg ögüm katunug*

<i>kañ</i>	<i>+(I)m</i>	<i>iltiriş</i>	<i>kagan</i>	<i>+(I)g</i>
<i>ög</i>		<i>ilbilge</i>	<i>katun</i>	

KD/12: *balıkdakı tağıkmış tagdakı inmiş*; BD/10-11: *ba]l[ık]da[kı taşıkmiş tagdakı] inmiş*

KD/12	<i>balık</i>	<i>+DA+kI</i>	<i>tağık-</i>	<i>-mIş</i>
	<i>tag</i>		<i>in-</i>	
BD/10-11	<i>balık</i>		<i>taşık-</i>	
	<i>tag</i>		<i>in-</i>	

KD/26: *içre aşsız taşra tonsuz*; BD/21: *içre aşsız taşra tonsuz*

<i>iç</i>	<i>+rA</i>	<i>aş</i>	<i>+sIz</i>
<i>taş</i>		<i>ton</i>	

BD/37: *içikigme içikdi bodun boltı ölügme ölti*

<i>içik-</i>	<i>-(I)gmA</i>	<i>içik-</i>	<i>-DI</i>
--------------	----------------	--------------	------------

<i>bodun</i>	-	<i>bol-</i>	
<i>öl-</i>	<i>-(I)gmA</i>	<i>öl-</i>	

T-IID/2: *kızıl kanım töküti kara terim yügürti*

<i>kızıl</i>	<i>kan</i>	<i>+(I)m</i>	<i>tökü-</i>	<i>-DI</i>
<i>kara</i>	<i>ter</i>		<i>yügür-</i>	

KD/1: *üze kök teñri asra yagız yir*; KD/22: *üze teñri basmasar asra yir telinmeser*; BK/10: *üze teñri asra yir*; BD/2: *üze kök teñri asra yagız yir*; BD/18: *üze teñri basma[sar asra] yir telinmeser*

KD/1	<i>üze</i>	<i>kök</i>	<i>teñri</i>	-	
BD/2	<i>asra</i>	<i>yagız</i>	<i>yir</i>		
KD/22	<i>üze</i>	-	<i>teñri</i>	<i>bas-</i>	<i>-mA-sAr</i>
BD/18	<i>asra</i>		<i>yir</i>	<i>telin-</i>	
BK/10	<i>üze</i>	-	<i>teñri</i>	-	
	<i>asra</i>		<i>yir</i>		

KD/27: *tün udımadım küntüz olurmadı[m]*; BD/22: *tün udımadım küntüz olurmadım*; T-ID/5: *tün yeme udısıkım kelmez erti (kün yeme) olursıkım kelmez erti*; T-IID/2: *tün udımatı küntüz olurmatı*

<i>tün</i>	<i>yeme</i>	<i>udı-</i>	<i>-sIk+Im kelmez erti</i>
<i>küntüz</i>		<i>olur-</i>	
<i>tün</i>	-	<i>udı-</i>	<i>-mAtI</i>
<i>küntüz</i>		<i>olur-</i>	
<i>tün</i>	-	<i>udı-</i>	<i>-mA-dI-m</i>
<i>küntüz</i>		<i>olur-</i>	

1.1.3. Ekler ve Kelimelerden Oluşan Karma Paralelizm Örnekleri

Bengü taşlarda ek ve kelimelerden karma olarak oluşan 46 paralelizm örneği, ek ve kelime sayısına bağlı olarak 18 alt grupta değerlendirilebilir.

E7+K1

KD/6: *begleri bodunu tüzsüz için tabgaç bodun tebligın kürlüg için armakçısın için inili eçili kıkşürtükün için begli bodunhg yonaşurtukın için*; BD/6-7: *begleri bodunu tüzsüz için tabgaç bodun*

tebli[gin] kürlüğün [üçün armakçı]sın üçün inili [eçili kıkşürtükün üçün begli bodunhg] yoşaşurtukun üçün

KD/6							<i>begler+</i> <i>I</i>	<i>bodun</i>			<i>tüzsü</i> <i>z</i>		
					<i>tabga</i> <i>ç</i>	<i>bodun</i>					<i>kürlü</i> <i>g</i>		
						<i>armak</i> <i>çı</i>							
	<i>ini</i>	<i>+l</i> <i>I</i>	<i>eçi</i>	<i>+l</i> <i>I</i>		<i>kik(i)ş-</i>					<i>-</i> <i>tUk+</i>		
<i>beg</i>		<i>bodun</i>		<i>+g</i>	<i>yoşaş-</i>		<i>-</i> <i>Ur</i>				<i>-</i> <i>tUk+</i>		
BD/6-7							<i>begler+</i> <i>I</i>	<i>bodun</i>			<i>tüzsü</i> <i>z</i>		
					<i>tabga</i> <i>ç</i>	<i>bodun</i>					<i>kürlü</i> <i>g</i>	<i>+I+</i> <i>n</i>	
						<i>armak</i> <i>çı</i>							
	<i>ini</i>	<i>+l</i> <i>I</i>	<i>eçi</i>	<i>+l</i> <i>I</i>		<i>kik(i)ş-</i>					<i>-</i> <i>tUk+</i>		
<i>beg</i>		<i>bodun</i>		<i>+g</i>	<i>yoşaş-</i>		<i>-</i> <i>Ur</i>				<i>-</i> <i>tUk+</i>		

E5+K5

KD/9: *illig bodun ertim ilim amti kanı kimke ilig kazganur men tir ermiş kaganhg bodun ertim kaganım kanı ne kaganka işig küçüg birür men tir ermiş*; BD/8-9: *illig bodun [ertim ilim amti kanı kimke ilig kazganur men tir ermiş] kaganhg bodun ertim kaganım kanı ne kaganka işig küçüg birür men tir ermiş*

<i>il</i>	<i>+Ilg</i> <i>bodun</i> <i>ertim</i>	<i>il</i>	<i>amti</i>	<i>kanı</i>	<i>kim</i>	<i>il</i>	<i>kazgan-</i>	
<i>kagan</i>		<i>kagan</i>	<i>+(I)m</i>	<i>-</i>	<i>ne</i> <i>kagan</i>	<i>+GA</i>	<i>iş...</i> <i>küç...</i>	<i>+(I)g</i>
							<i>bir-</i>	<i>-(I)r men</i> <i>tir ermiş</i>

E5+K2

KG/2: *ilgerü kün togsık(k)a birigerü kün ortusıjaru kurıgaru kün batsıkıña yırıgaru tün ortusıjaru*; BK/1-2: *ilgerü kün] togsıkıña birigerü kün ortusıjaru kurıgaru kün batsıkıña yırıgaru tün ortusıjaru*

KG/2	<i>il</i>	<i>+GARU</i>	<i>kün</i>	<i>tog-</i>	<i>-sIk</i>	<i>-(k)A</i>	<i>biri</i>	<i>+GARU</i>	<i>kün</i>	<i>ortusıjarU</i>
------	-----------	--------------	------------	-------------	-------------	--------------	-------------	--------------	------------	-------------------

	<i>kırı</i>			<i>bat-</i>		<i>yırı</i>		<i>tün</i>
BK/1-2	<i>il</i>			<i>tog-</i>	<i>+I+ηA</i>	<i>biri</i>		<i>kün</i>
	<i>kırı</i>			<i>bat-</i>		<i>yırı</i>		<i>tün</i>

E4+K1

KD/6-7: *illedük ilin içgünü idmiş kaganladuk kaganın yitürü idmiş*; BD/7: *il(l)edük ilin içgünü idmiş kaganladuk kaganın yitürü idmiş*

<i>il</i>	<i>+IA-dUk</i>	<i>il</i>	<i>+I+n</i>	<i>içgun-</i>	<i>-U idmiş</i>
<i>kagan</i>		<i>kagan</i>		<i>yitür-</i>	

E3+K6

KD/35: *köl tigin bayırkun(uñ ak adgırığ) binip oplayu tegdi*; KD/37: *köl tigin başgu boz at binip tegdi*; KK/2: *alp şalçı akın binip oplayu tegdi*; KK/3-4: *köl tigin alp şalçı akın binip (oplayu tegd)i*; KK/5: *köl tigin azman akıg binip oplayu tegdi*; KK/5: *köl tigin az yağızın binip oplayu tegip*; KK/6: *köl tigin azman akın binip tegdi*; KK/7-8: *köl tigin az yağızın binip tegdi*; KK/8-9: *köl tigin ögsüz akın binip*

KK/5	<i>köl tigin</i>	<i>az</i>	<i>yagız</i>					<i>-(I)p</i>
KK/7-8							<i>oplayu</i>	<i>teg-</i>
KK/2	-	<i>alp şalçı</i>		<i>+I</i>	<i>+n</i>			<i>-DI</i>
KK/3-4						<i>binip</i>		
KK/8-9		<i>ögsüz</i>	<i>ak</i>				-	-
KK/6		<i>azman</i>					-	
KK/5	<i>köl tigin</i>				<i>+(I)g</i>		<i>oplayu</i>	<i>teg-</i>
KD/35		<i>bayırkunuy</i>	<i>ak adgır</i>	-				<i>-DI</i>
KD/37		<i>başgu</i>	<i>boz at</i>		-		-	

E3+K4

KG/3-4: *ilgerü şantuy yazıka tegi süledim taluyka kiçig tegmedim birigerü tokuz ersinke tegi süledim töpütke kiçig tegmedim kurıgaru yinçü ögüz keçe temir kapıgka tegi süledim yırıgaru yir bayırku yiriñe tegi süledim*; BK/2-3: *ilge[rü] ş[antuy] [yazıka tegi süledim taluyka kiçig tegmedim b]irigerü t[okuz] ersinke tegi süledim töpütke kiçig tegmedim kurıgaru yinçü ögüz keçe temir kapıgka tegi süledim yırıgaru yir bayırku yiriñe tegi süle[dim]*

<i>il</i>	<i>+GARU</i>	-	<i>şantuy yazı</i>	<i>+kA</i>		<i>taluy</i>
-----------	--------------	---	--------------------	------------	--	--------------

<i>biri</i>			<i>tokuz ersin</i>			<i>töpüt</i>	<i>+kA kişig tegmedim</i>
<i>kırı</i>		<i>yinçü ögüz keçe</i>	<i>temir kapıg</i>		<i>tegi süledim</i>		
<i>yırı</i>		-	<i>yir bayırku yir</i>	<i>+I+ηA</i>			-

E3+K1

KK/10: *körür közüm körmez teg bilir biligim bilmez teg*

<i>kör-</i>		<i>köz</i>		<i>kör-</i>	
<i>bil-</i>	<i>-(I)r</i>	<i>bilig</i>	<i>+(I)m</i>	<i>bil-</i>	<i>-mAz teg</i>

E2+K6

KG/6: *edgü bilge kişig edgü alp kişig*; BK/4: *edgü [bil]ge kişig edgü alp kişig*; KD/3: *bilge kagan ermiş alp kagan ermiş*; BD/4: *bilge kagan ermiş alp kagan ermiş*; KD/3: *bilge ermiş erinç alp ermiş erinç*; BD/4: *bilge ermiş erinç alp ermiş erinç*; T-ID/4: *kaganı alp ermiş ayguçısı bilge ermiş*; T-İK/5: *kaganı alp ermiş ayguçısı bilge ermiş*; T-IIG/4-5: *bilgesin için alpin için*

KG/6	<i>edgü</i>			<i>bilge</i>	<i>kişig</i>	-	
				<i>alp</i>			
T-IIG/4-5				<i>bilge</i>	<i>+(s)I+n</i>	<i>üçün</i>	-
				<i>alp</i>			
KD/3				<i>bilge</i>	<i>kagan</i>		
				<i>alp</i>			
KD/3				<i>bilge</i>		<i>ermiş</i>	<i>erinç</i>
				<i>alp</i>			
T-ID/4		<i>kagan</i>	<i>+(s)I</i>	<i>alp</i>			-
		<i>ayguçısı</i>		<i>bilge</i>			

E2+K5

KD/8: *ilgerü kün togsıkda bük ili kaganka tegi süleyü birmiş kurıgaru temir kapıgka tegi süleyü birmiş*; BD/8: *ilgerü kün togsık(k)a bük ili kaganka tegi süleyü birmiş kurıgaru temir kapıgka tegi süleyü birmiş*

KD/8	<i>il</i>	<i>+GARU</i>	<i>kün tog-</i>	<i>-sIk</i>	<i>+DA</i>	<i>bük ili kagan</i>	
------	-----------	--------------	-----------------	-------------	------------	----------------------	--

	<i>biri</i>					<i>temir kapıg</i>	<i>+ka tegi süleyü birmiş</i>
BD/8	<i>kırı</i>					<i>bük ili kagan</i>	
	<i>yırı</i>				<i>-(k)A</i>	<i>temir kapıg</i>	

E2+K4

T-IIG/5-6: *ayguçı(sı) yeme ben ök ertim yağıcı(sı) yeme ben ök ertim*

<i>aygu</i>	<i>+çI+(s)I yeme ben ök ertim</i>
<i>yağı</i>	

KG/5: *sabı süçig ağısı yumşak*; BK/4: *sabı süçig ağısı yumşak*; KG/5: *süçig sabın yumşak ağın*; BK/4: *süçig sabın yumşak ağın*; KG/6: *süçig sabıña yumşak ağısıña*; BK/5: *süçig sabıña yumşak ağısıña*

KG/5-BK/4	<i>sab+I+</i>	<i>+n</i>	<i>süçig ağı</i>	<i>-</i>	<i>+n</i>	<i>yumşak</i>
KG/5-BK/4		<i>-</i>		<i>+(s)I</i>	<i>-</i>	
KG/6-BK/5		<i>+ηA</i>		<i>+ηA</i>		

E2+K3

KD/5: *inisi eçisin teg kılınmaduk erinç oğl kañın teg kılınmaduk erinç*; BD/5-6: *inisi eçisin teg kılınmaduk erinç oğl kañın teg kılınmaduk erinç*

<i>ini</i>	<i>+(s)I</i>	<i>eçi+</i>	<i>+(s)I-n teg kılınmaduk erinç</i>
<i>og(u)l</i>		<i>kañ+</i>	

KD/23: *yaraklıg kantan kelip yaña ilti süñüglüg kantan kelipen süre ilti*; BD/19: *yaraklıg kantan kelip yaña ilti süñüglüg kantan süre i[lti]*

<i>yarak</i>	<i>+Ilg kantan kel-</i>	<i>-ip yañ-</i>	<i>-A ilti</i>
<i>süñüg</i>		<i>-ipen sür-</i>	

E2+K2

KD/17: *ilgerü yaşıl ögüz şantun yazka tegi süledimiz kurıgaru temir kapıgka tegi süledimiz kögmen aşa kırkız yiriñe tegi sü* (ledimiz); BD/15: *ilgerü yaşıl ögüz şantun yazka tegi süledimiz kurıgaru temir kapıgka tegi süledimiz kögmen aşa kırkız yiriñe tegi sü* (ledimiz)

<i>il</i>	<i>+GARU</i>	<i>yaşıl ögüz şantun yazı</i>	<i>+GA tegi süledimiz</i>
-----------	--------------	-------------------------------	---------------------------

<i>kurı</i>		<i>temir kapıg</i>	
-	-	<i>kögmen aša kırkız yir</i>	<i>+I+ηA tegi süledimiz</i>

KD/21: *inisi eçisin bilmez erti ogh kañın bilmez erti*; BD/18: *inisi eçisin bilmez erti ogh kañın bilmez erti*

<i>ini</i>	<i>+(s)I</i>	<i>eçi</i>	<i>+(s)I-n bilmez erti</i>
<i>og(u)l</i>		<i>kañ</i>	

KG/10-11: *tirip il tutsıkiñın bunta urtum yañılıp ölsikiñın yeme bunta urtum*; BK/8: *tirip [i]l tutsıkiñın bunta urtum yañılıp ölsikiñın [yeme] bunt[a urt]um*

<i>tir-</i>	<i>-(I)p</i>	<i>il tut-</i>	<i>-sIk+Iη+(I)n bunta urtum</i>
<i>yañıl-</i>		<i>öl-</i>	

KD/7: *beglik urı oghn kul boltı işilik kız oghn küñ boltı*; KD/24: *beglik urı oghuñ kul boltı işilik kız oghuñ küñ boltı*; BD/7: *beglik urı oghn kul boltı işilik kız oghn küñ boltı*; BD/20: *beglik urı oghuñun kul kılıtıg işilik [kız oghuñun kü]ñ kılıtıg*

KD/7	<i>beg</i>	<i>+Ilk</i>	<i>urı</i>	<i>oghn</i>	<i>kul</i>	<i>+DI</i>	-	
	<i>işi</i>		<i>kız</i>		<i>küñ</i>			
KD/24	<i>beg</i>		<i>urı</i>	<i>oghuñ</i>	<i>kul</i>			
	<i>işi</i>		<i>kız</i>		<i>küñ</i>			
BD/7	<i>beg</i>		<i>urı</i>	<i>oghn</i>	<i>kul</i>			<i>kıl-</i>
	<i>işi</i>		<i>kız</i>		<i>küñ</i>			
BD/20	<i>beg</i>		<i>urı</i>	<i>oghuñun</i>	<i>kul</i>			<i>kıl-</i>
	<i>işi</i>		<i>kız</i>		<i>küñ</i>			
							<i>-g</i>	

KG/10: *çıgañ bodunug kop kubratdım çıgañ bodunug bay kılıtım az bodunug üküş kılıtım*; KD/16: *çıgañıg [bay kılıtı azıg üküş kılıtı]*; KD/29: *ölteçi bodunug tirgürü igit(t)im yalıñ bodunug tonlug çıgañ bodunug bay kılıtım az bodunug üküş kılıtım*; BK/7: *çıgañ bodunug kop kubratdım çıgañ bodunug bay kılıtım az bodunug üküş kılıtım*; BD/14: *çıgañıg bay kılıtı azıg üküş kılıtı*; BD/23-24: *ölteçi bodunug [tirgü]rü igit(t)im yahıñ bodunug tonlug kılıtım çıgañ bodunug bay kılıtım az bodunug üküş kılıtım*

KG/10-BK/7	<i>çıgañ</i>	<i>bodun</i>	<i>+(I)g</i>	<i>kop</i>	<i>kubrat-</i>	<i>-DI</i>
				<i>bay</i>	<i>kıl-</i>	
	<i>az</i>			<i>üküş</i>		

KD/29	<i>yalıŋ</i>			<i>tonlug</i>	-		
	<i>çıgañ</i>			<i>bay</i>			<i>-DI</i>
	<i>az</i>			<i>üküş</i>			
KD/16-BD/14	<i>çıgañ</i>	-		<i>bay</i>	<i>kıl-</i>	<i>-DI</i>	
	<i>az</i>			<i>üküş</i>			

E2+K1

KD/13: *ilsiremiş kagansıramış bodunug küñedmiş kuladmış bodunug*; BD/11: *ilsiremiş kagansıramış bodunug küñedmiş kuladmış bodunug*

<i>il</i>	<i>+sIrA-</i>	<i>-mIş</i>	<i>kagan</i>	<i>+sIrA-</i>	<i>-mIş bodunug</i>
<i>küñ</i>	<i>+Ad-</i>		<i>kul</i>	<i>+Ad-</i>	

KD/13-14: *bodunug [anta itmiş] yabguğ şadıg anta birmiş*; BD/12: *bodunug anta itmiş yabguğ şadıg anta birmiş*

<i>bodun</i>	<i>+(I)g anta</i>	<i>it-</i>	<i>-mIş</i>
<i>yabgu... şad...</i>		<i>bir-</i>	

T-IIB/2: *altun yışığ aşa keltimiz irtiş ögüzüğ keçe keltimiz*

<i>altun yış</i>	<i>+(I)g</i>	<i>aş-</i>	<i>-A keltimiz</i>
<i>irtiş ögüz</i>		<i>keç-</i>	

T-IG/8: *tabgaçgaru kum señünüğ ıdmiş kıtañgaru toñra semig ıdmiş*

<i>tabgaç</i>	<i>+GARU</i>	<i>kum señün</i>	<i>+Iğ ıdmiş</i>
<i>kıtañ</i>		<i>toñra sem</i>	

E1+K8

KD/32-33: *eñ ilki tadıkıñ çorı boz (atıg binip tegdi ol at anta) ölti ikinti işbara yamtar boz atıg binip tegdi ol at anta ölti üçünç yigen silig begiñ kedimlig toruğ atıg binip tegdi ol at anta ölti*

<i>eñ ilki</i>	<i>tadıkıñ çor</i>	<i>+(I)ñ</i>	<i>boz</i>	<i>atıg binip tegdi ol at anta ölti</i>
<i>ikinti</i>	<i>işbara yamtar</i>	-		
<i>üçünç</i>	<i>yigen silig beg</i>	<i>+(I)ñ</i>	<i>kedimlig toruğ</i>	

E1+K5

KD/21: *ilgerü kadirkan yışıg aşa bodunug ança konturtumuz ança itdimiz kurıgaru keñü tarmanka tegi türk bodunug ança konturtumuz ança itdimiz*; BD/17-18: *ilgerü] kadirkan yışıg aşa] b[od]unug ança kontur[tumuz ança itdimiz] kurıgaru keñü tarbanka tegi türk bodunug ança kontur[tu]muz ança itdimiz*

<i>il</i>	+GARU	<i>kadirkan yışıg aşa</i>	<i>bodunug ança konturtumuz ança itdimiz</i>
<i>kırı</i>		<i>keñü tarmanka tegi türk</i>	

E1+K3

T-IG/13-14: *yuyka kalın bolsar topulguluk alp ermiş yinçge yogun bolsar üzgülik alp ermiş*

<i>yuyka</i>	<i>kalın</i>	<i>bolsar</i>	<i>topul-</i>	<i>-gUluK alp ermiş</i>
<i>yinçge</i>	<i>yogun</i>		<i>üz-</i>	

KD/20: *kagan āt bunta biz birtimiz siñilim kuñçuyug birtimiz*; BD/17: *kagan atıg bunta biz birtimiz siñilim ku[ñçu]yug birtimiz*

KD/20	<i>kagan</i>	<i>āt</i>	-	<i>bunta biz</i>	<i>birtimiz</i>
	<i>siñilim</i>	<i>kuñçuy</i>		-	
BD/17	<i>kagan</i>	<i>at</i>	+(I)g	<i>bunta biz</i>	
	<i>siñilim</i>	<i>kuñçuy</i>		-	

KD/4-5: *inisi kagan bolmuş erinç oğltı kagan bolmuş erinç*; BD/5: *inisi kagan bolmuş erin]ç oğltı kagan bolmuş erinç*

<i>ini</i>	<i>+(s)I kagan bolmuş erinç</i>
<i>oğlt</i>	

E1+K2

T-IG/13: *yuyka erkli topulgaı uçuz ermiş yinçge erkli üzgeli uçuz*

<i>yuyka</i>	<i>erkli</i>	<i>topul-</i>	<i>-GAIı uçuz</i>	<i>ermiş</i>
<i>yinçge</i>		<i>üz-</i>		-

KD/21: *kul kullug bolmuş [erti küñ küñlüg bolmuş erti*; BD/18: *kul kullug küñ küñlüg bolmuş erti*

<i>kul</i>	<i>kul</i>	<i>+Ilg bolmuş erti</i>
<i>kün</i>	<i>kün</i>	

KD/12: *süsi böri teg ermiş yağısı koñ teg ermiş*; BD/11 *süsi böri teg ermiş yağısı koñ teg ermiş*

<i>sü</i>	<i>+(s)I</i>	<i>böri</i>	<i>teg ermiş</i>
<i>yağı</i>		<i>koñ</i>	

KD/29: *kutum bar üçün ülügüm bar üçün*; BD/23: *kutum ülügüm bar üçün*

KD/29	<i>kut</i>	<i>+(I)m bar üçün</i>
	<i>ülüg</i>	
BD/23	<i>kut... ülüg...</i>	

KD/23-24: *ilgerü] (barıgma) bardıg kurıgaru barıgma bardıg*; BD/19-20: *ilgerü (barıgma) bardıg kurıgaru (...) barıgma bardıg*

<i>il</i>	<i>+GARU barıgma bardıg</i>
<i>kırı</i>	

KD/14: *biriye tabgaç bodun yağı ermiş yırya baz kagan tokuz oguz yağı ermiş*; BD/12: *biriye tabgaç bodun yağı ermiş yırya baz kagan tokuz oguz yağı ermiş*

<i>biri</i>	<i>+(y)A</i>	<i>tabgaç bodun</i>	<i>yağı ermiş</i>
<i>yırı</i>		<i>baz kagan tokuz oguz</i>	

T-IG/11: *tabgaç biridin yan teg kıtañ öñdin yan teg ben yırydınta yan tegeyin*

<i>tabgaç</i>	<i>biri</i>	<i>+DIn</i>	-	<i>yan</i>	<i>teg</i>	-	
<i>kıtañ</i>	<i>öñ</i>		<i>+DA</i>				
<i>ben</i>	<i>yırı</i>						<i>-eyin</i>

KD/11: *türk bodun yok bolmazun tiyin bodun bolçun tiyin*; BD/10: *türk bodun yok bolmazun tiyin bodun bolçun tiyin*

<i>türk</i>	<i>bodun</i>	<i>yok</i>	<i>bolma-</i>	<i>-ÇUn tiyin</i>
-		-	<i>bol-</i>	

E1+K1

KG/1: *biriye şad apıt begler yırya tarkat buyruk begler*; BK/1: *biriye şad apıt begler yırya tarkat buyruk begler*

<i>biri</i>	+(y)A	<i>şad</i>	<i>apıt</i>	<i>begler</i>
<i>yıry</i>		<i>tarkat</i>	<i>buyruk</i>	

KD/2: *ilgerü kadirkan yışka tegi kirü temir kapıgka tegi*; BD/3-4: *ilgerü kadirkan yışka tegi kirü] temir kapıgka tegi*

<i>ilgerü</i>	<i>kadirkan yış</i>	+GA tegi
<i>kirü</i>	<i>temir kapıg</i>	

KD/18-19: *[bilmedükin] üçün biziye yañıl[t]ukın üçün*; BD/16: *bilmedükin üçün biziye yañıltukın yazıntukın üçün*

	<i>bilme-</i>	-DUK+I+n üçün
<i>biziye</i>	<i>yañıl- yazın-</i>	

KD/19: *kaganı ölti buyrukı begleri yeme ölti*; BD/16: *kaganı ölti buyrukı begleri yeme ölti*

<i>kagan</i>	+I	-	<i>ölti</i>
<i>buyruk... begler...</i>		<i>yeme</i>	

KD/20: *özi yañıltı kaganı ölti bodum küñ kul boltı*; BD/17: *özi yazıntı kaganı ölti bodum küñ kul boltı*

<i>öz</i>	+I	<i>yañıl-</i>	-DI
<i>kagan</i>		<i>öl-</i>	
<i>bodun</i>		<i>küñ kul bol-</i>	

BK/12: *kazganu birtim iti birtim*

<i>kazgan-</i>	-I birtim
<i>it-</i>	

KD/36: *bir erig okun urtı iki erig udu aşuru sançdı*

<i>bir</i>	<i>erig</i>	<i>okun ur-</i>	<i>-DI</i>
------------	-------------	-----------------	------------

iki		adu aşuru sanç-	
-----	--	-----------------	--

KD/3: *begleri yeme bodunu yeme*; BD/4: *begleri yeme bodunu [yeme*

begler			
bodun			+I yeme

T-IIG/5: *tabgaçka yiti yigirmi süñüşdi kıtañka yiti süñüşdi oguzka biş süñüşdi*

tabgaç		yiti yigirmi	
kıtañ	+GA	yiti	süñüşdi
oguz		biş	

T-ID/1: *türk bodun kılınğalı türk kagan olurgalı*

türk		bodun kılın-	
		kagan olur-	-GAI

KK/11: *közde yaş kelser tıda köñülte sıgıt kelser yanturu*

köz		yaş		tıd-a
köñül	+DA	sıgıt	kelser	yantur-u

1.2. Kavram Alanı Bakımından Paralelizmler

Köl Tigin, Bilge Kağan ve Tonyukuk I-II bengü taşlarındaki 68 paralelizm örneği arasında bazı kelimelerin aynı kavram alanında olduğu görülmektedir. Aynı kavram alanında olan ve birden fazla örneği bulunan 85 paralelizm verisine rastlanmaktadır. 43 veri ise tek örnekli paralelizmlerdir.

1.2.1. Aynı Kavram Alanında Olup Birden Fazla Örneği Bulunan Paralelizmler

Bengü taşlarda aynı kavram alanında birden fazla örneği bulunan 89 paralelizm verisi 21 başlıkta gruplandırılabilir. İkinci grup hariç, diğer grupların alt başlıkları yoktur.

1.2.1.1. il / biri / kurı / yırı/ kirü

KG/1: *biriye şad apıt begler yırıya tarkat buyruk begler*; BK/1: *biriye şad apıt begler yırıya tarkat buyruk begler*

KG/2: *ilgerü kün togsık(k)a birigerü kün ortusınaru kurıgaru kün batsıkıña yırıgaru tün ortusınaru*; BK/1-2: *ilgerü kün] togsıkıña birigerü kün ortusınaru kurıgaru kün batsıkıña yırıgaru tün ortusınaru*

KG/3-4: *ilgerü şantun yazıka tegi süledim taluyka kiçig tegmedim birigerü tokuz ersinke tegi süledim töpütke kiçig tegmedim kurıgaru yinçü ögüz keçe temir kapıgka tegi süledim yıırıgaru yir bayırku yiriñe tegi süledim; BK/2-3: ilge[rü ş]antun [yazıka tegi süledim taluyka kiçig tegmedim b]irigerü t[okuz] ersinke tegi süledim töpütke kiçig tegmedim kurıgaru yinçü ögüz keçe temir kapıgka tegi süledim yıırıgaru yir bayırku yiriñe tegi süle[dim]*

KD/2: *ilgerü kadirkan yışka tegi kirü temir kapıgka tegi; BD/3-4: ilgerü kadirkan yışka tegi kirü] temir kapıgka tegi*

KD/8: *ilgerü kün togsıkda bük ili kaganka tegi süleyü birmiş kurıgaru temir kapıgka tegi süleyü birmiş; BD/8: ilgerü kün togsık(k)a bük ili kaganka tegi süleyü birmiş kurıgaru temir kapıgka tegi süleyü birmiş*

KD/17: *ilgerü yaşıl ögüz şantun yazıka tegi süledimiz kurıgaru temir kapıgka tegi süledimiz kögmen aşa k[ırkız yiriñe tegi sü] (ledimiz); BD/15: ilgerü yaşıl ögüz şantun yazıka tegi süledimiz kurıgaru temir kapıgka tegi süledimiz kögmen aşa kırkız yiriñe tegi sü(ledimiz)*

KD/21: *ilgerü kadirkan yışıg aşa bodunug ança konturtumuz ança itdimiz kurıgaru keñü tarmanka tegi türk bodunug ança konturtumuz ança itdimiz; BD/17-18: ilgerü] kadirkan yışıg aşa] b[od]unug ança kontur[tumuz ança itdimiz] kurıgaru keñü tarbanka tegi türk bodunug ança kontur[tu]muz ança itdimiz*

KD/23-24: *ilgerü] (barıgma) bardıg kurıgaru barıgma bardıg; BD/19-20: ilgerü (barıgma) bardıg kurıgaru (...) barıgma bardıg*

KD/14: *biriye tabgaç bodun yağı ermiş yıriya baz kagan tokuz oguz yağı ermiş; BD/12: biriye tabgaç bodun yağı ermiş yıriya baz kagan tokuz oguz yağı ermiş*

T-IG/11: *tabgaç biridin yan teg kitan öñdin yan teg ben yıridınta yan tegeyin*

T-IG/14: *öñre kitanıda biriye tabgaçda kurıya kordanta yıriya oguzda*

1.2.1.2. il / kagan / bodun / öz

il / kagan

KD/6-7: *illedük ilin içgını idmiş kaganladuk kaganın yitürü idmiş; BD/7: il(l)edük ilin içgını idmiş kaganladuk kaganın yitürü idmiş*

KD/9: *illig bodun ertim ilim amtı kanı kimke ilig kazganur men tir ermiş kaganlıg bodun ertim kaganım kanı ne kaganka işig küçüg birür men tir ermiş; BD/8-9: illig bodun [ertim ilim amtı kanı kimke ilig kazganur men tir ermiş] kaganlıg bodun ertim kaganım kanı ne kaganka işig küçüg birür men tir ermiş*

KD/13: *ilsiremiş kagansıramış bodunug küñedmiş kuladmış bodunug; BD/11: ilsiremiş kagansıramış bodunug küñedmiş kuladmış bodunug*

KD/15: *illigig ilsiretmiş kaganlıgıg kagansıratmış yağıg baz kılmuş*; KD/18: *illigig ilsiretdimiz kaganlıgıg kagansıratdımız*; BD/13: *illigig ilsiretmiş kaganlıgıg kagansıratmış yağıg baz kılmuş*; BD/15: [*illigig ilsiretdimiz kaganlıgıg kagansıratdımız*]

öz / kagan

T-IID/4: *ilteriş kagan kazanmasar udu ben özüm kazanmasar*; T-IİK/1: *ilteriş kagan kazanmasar yok erti erser ben özüm bilge tuñukuk kazanmasar ben yok ertim erser*

KD/20: *özi yañıltı kaganı ölti bodum küñ kul boltı*; BD/17: *özi yazıntı kaganı ölti bodum küñ kul boltı*

bodun / kagan

KD/20: *özi yañıltı kaganı ölti bodum küñ kul boltı*; BD/17: *özi yazıntı kaganı ölti bodum küñ kul boltı*

T-ID/1: *türk bodun kı(lınga)lı türk kagan olurgalı*

il / bodun

T-IID/6: *il yeme il boltı bodun yeme bodun boltı*

ini / eçi

KD/4-5: *inisi kagan bolmuş erinç oğlıtı kagan bolmuş erinç*; BD/5: *inisi kagan bolmuş erin]ç oğlıtı kagan bolmuş erinç*

KD/5: *inisi eçisin teg kılınmaduk erinç oğlı kañın teg kılınmaduk erinç*; BD/5-6: *inisi eçisin teg kılınmaduk erinç oğlı kañın teg kılınmaduk erinç*

KD/21: *inisi eçisin bilmez erti oğlı kañın bilmez erti*; BD/18: *inisi eçisin bilmez erti oğlı kañın bilmez erti*

kañ / og(u)l / oğlıt

KD/4-5: *inisi kagan bolmuş erinç oğlıtı kagan bolmuş erinç*; BD/5: *inisi kagan bolmuş erin]ç oğlıtı kagan bolmuş erinç*

KD/5: *inisi eçisin teg kılınmaduk erinç oğlı kañın teg kılınmaduk erinç*; BD/5-6: *inisi eçisin teg kılınmaduk erinç oğlı kañın teg kılınmaduk erinç*

KD/21: *inisi eçisin bilmez erti oğlı kañın bilmez erti*; BD/18: *inisi eçisin bilmez erti oğlı kañın bilmez erti*

begler / bodun

KD/3: *begleri yeme bodunı yeme*; BD/4: *begleri yeme bodunı [yeme*

KD/6: *begleri bodunı tüzsüz üçün tabgaç bodun tebligın kürlüg üçün armakçısın üçün inili eçili kıkşürtükün üçün begli bodunhg yoñaşurtukın üçün*; BD/6-7: *begleri bodunı tüzsüz üçün tabgaç bodun*

tebli[gin] kürlüğün [üçün armakçı]sın üçün inili [eçili kıkşürtükün üçün begli bodunluğ] yoñaşurtukın üçün

bin- / oplayu teg-

KD/35: *köl tigin bayırkun(uñ ak adgırıg) binip oplayu tegdi*; KD/37: *köl tigin başgu boz at binip tegdi*; KK/2: *alp şalçı akın binip oplayu tegdi*; KK/3-4: *köl tigin alp şalçı akın binip (oplayu tegd)i*; KK/5: *köl tigin azman akıg binip oplayu tegdi*; KK/5: *köl tigin az yagızın binip oplayu tegip*; KK/6: *köl tigin azman akın binip tegdi*; KK/7-8: *köl tigin az yagızın binip tegdi*; KK/8-9: *köl tigin ögsüz akın binip*

sab / agı

KG/5: *sabı süçig agısı yımşak*; BK/4: *sabı süçig agısı yımşak*; KG/5: *süçig sabın yımşak agın*; BK/4: *süçig sabın yımşak agın*; KG/6: *süçig sabıña yımşak agısına*; BK/5: *süçig sabıña yımşak agısına*

süçig / yımşak

KG/5: *sabı süçig agısı yımşak*; BK/4: *sabı süçig agısı yımşak*; KG/5: *süçig sabın yımşak agın*; BK/4: *süçig sabın yımşak agın*; KG/6: *süçig sabıña yımşak agısına*; BK/5: *süçig sabıña yımşak agısına*

bilge / alp

KG/6: *edgü bilge kişig edgü alp kişig*; BK/4: *edgü [bil]ge kişig edgü alp kişig*; KD/3: *bilge kagan ermiş alp kagan ermiş*; BD/4: *bilge kagan ermiş alp kagan ermiş*; KD/3: *bilge ermiş erinç alp ermiş erinç*; BD/4: *bilge ermiş erinç alp ermiş erinç*; T-ID/4: *kaganı alp ermiş ayguçısı bilge ermiş*; T-İK/5: *kaganı alp ermiş ayguçısı bilge ermiş*; T-IIG/4-5: *bilgesin üçün alpın üçün*

çıgañ / bay

KG/10: *çıgañ bodunug kop kubratdım çıgañ bodunug bay kltım az bodunug üküş kltım*; KD/16: *çıgañıg [bay kltı azıg üküş kltı]*; KD/29: *ölteçi bodunug tirgürü igit(t)im yalıñ bodunug tonluğ çıgañ bodunug bay kltım az bodunug üküş kltım*; BK/7: *çıgañ bodunug kop kubratdım çıgañ bodunug bay kltım az bodunug üküş kltım*; BD/14: *çıgañıg bay kltı azıg üküş kltı*; BD/23-24: *ölteçi bodunug t[irgü]rü igit(t)im yahñ bodunug tonluğ kltım çıgañ bodunug bay kltım az bodunug üküş kltım*

az / üküş

KG/10: *çıgañ bodunug kop kubratdım çıgañ bodunug bay kltım az bodunug üküş kltım*; KD/16: *çıgañıg [bay kltı azıg üküş kltı]*; KD/29: *ölteçi bodunug tirgürü igit(t)im yalıñ bodunug tonluğ çıgañ bodunug bay kltım az bodunug üküş kltım*; BK/7: *çıgañ bodunug kop kubratdım çıgañ bodunug bay kltım az bodunug üküş kltım*; BD/14: *çıgañıg bay kltı azıg üküş kltı*; BD/23-24: *ölteçi bodunug t[irgü]rü igit(t)im yahñ bodunug tonluğ kltım çıgañ bodunug bay kltım az bodunug üküş kltım*

üze / asra

KD/1: *üze kök teñri asra yagız yir*; KD/22: *üze teñri basmasar asra yir telinmeser*; BK/10: *üze teñri asra yir*; BD/2: *üze kök teñri asra yagız yir*; BD/18: *üze teñri basma[sar asra] yir telinmeser*

teñri / yir

KD/1: *üze kök teñri asra yagız yir*; KD/22: *üze teñri basmasar asra yir telinmeser*; BK/10: *üze teñri asra yir*; BD/2: *üze kök teñri asra yagız yir*; BD/18: *üze teñri basma[sar asra] yir telinmeser*

başlıg / tizlig

KD/2: *başlıgıg yüküntürmiş tizligig sökürmiş*; KD/15: *tizligig sökürmiş başlıgıg yüküntürmiş*; KD/18: *tizligig sökürtümüz başlıgıg yüküntürtümüz*; BK/10: *b)aş(l)ıgıg yüküntürtüm tizligig sökürtüm*; BD/3: *başlıgıg yüküntürmiş tizlig[ig sökürmiş*; BD/13: *tizligig sökürmiş başlıgıg yüküntürmiş*; BD/15-16: *tizligig] sökürtümüz başlıgıg yüküntürtümüz*

yüküntür- / sökür-

KD/2: *başlıgıg yüküntürmiş tizligig sökürmiş*; KD/15: *tizligig sökürmiş başlıgıg yüküntürmiş*; KD/18: *tizligig sökürtümüz başlıgıg yüküntürtümüz*; BK/10: *b)aş(l)ıgıg yüküntürtüm tizligig sökürtüm*; BD/3: *başlıgıg yüküntürmiş tizlig[ig sökürmiş*; BD/13: *tizligig sökürmiş başlıgıg yüküntürmiş*; BD/15-16: *tizligig] sökürtümüz başlıgıg yüküntürtümüz*

topul- / üz-

T-IG/13: *yuyka erkli topulgalı uçuz ermiş yinçge erkli üzgeli uçuz*

T-IG/13-14: *yuyka kaln bolsar topulguluk alp ermiş yinçge yogun bolsar üzgülik alp ermiş*

beglik / işilik

KD/7: *beglik urı oğln kul boltı işilik kız oğln küñ boltı*; KD/24: *beglik urı oğluñ kul boltı işilik kız oğluñ küñ boltı*; BD/7: *beglik urı oğln kul boltı işilik kız oğln küñ boltı*; BD/20: *beglik urı oğluñun kul kılıg işilik [kız oğluñun küñ] kılıg*

tün / küntüz

KD/27: *tün udımadım küntüz olurmadı[m]*; BD/22: *tün udımadım küntüz olurmadım*; T-ID/5: *tün yeme udısıkım kelmez erti (kün yeme) olursıkım kelmez erti*; T-IID/2: *tün udımatı küntüz olurmatı*

KG/2: *ilgerü kün togsık(k)a birigerü kün ortusuñaru kurıgaru kün batsıkıña yırıgaru tün ortusuñaru*; BK/1-2: *ilgerü kün] togsıkıña birigerü kün ortusuñaru kurıgaru kün batsıkıña yırıgaru tün ortusuñaru*

kul / küñ ~ kulad- küñed-

KD/21: *kul kullug bolmuş [erti küñ küñlüg bolmuş erti*; BD/18: *kul kullug küñ küñlüg bolmuş erti*

KD/20: *özi yañıltı kaganı ölti bodum küñ kul boltı*; BD/17: *özi yazıntı kaganı ölti bodum küñ kul boltı*

KD/13: *ilsiremiş kagansıramış bodunug küñedmiş kuladmış bodunug*; BD/11: *ilsiremiş kagansıramış bodunug küñedmiş kuladmış bodunug*

KD/7: *beglik urı oğlın kul boltı işilik kız oğlın küñ boltı*; KD/24: *beglik urı oğluñ kul boltı işilik kız oğluñ küñ boltı*; BD/7: *beglik urı oğlın kul boltı işilik kız oğlın küñ boltı*; BD/20: *beglik urı oğluñun kul kılığ işilik [kız oğluñun kü]ñ kılığ*

tabgaç / kıtañ / oguz

T-IG/8: *tabgaçgaru kumı señünüğ ıdımış kıtañgaru toñra semig ıdımış*

T-IIG/5: *tabgaçka yiti yigirmi süñüşdi kıtañka yiti süñüşdi oguzka biş süñüşdi*

T-IG/11: *tabgaç biridin yan teg kıtañ öñdin yan teg ben yırında yan tegeyin*

T-IG/14: *öñre kıtañda biriye tabgaçda kurıya kordanta yırıya oguzda*

yuyka / yinçge

T-IG/13: *yuyka erkli topulgalı uçuz ermiş yinçge erkli üzgeli uçuz*

T-IG/13-14: *yuyka kalın bolsar topulguluk alp ermiş yinçge yogun bolsar üzgülük alp ermiş*

1.2.2. Aynı Kavram Alanında Olup Tek Örneği Bulunan Paralelizmler

Bengü taşlarda aynı kavram alanında tek örneği bulunan 43 paralelizm verisi bulunmaktadır.

udı- / olur-

KD/27: *tün udımadım küntüz olurmadı[m]*; BD/22: *tün udımadım küntüz olurmadım*; T-ID/5: *tün yeme udısıkım kelmez erti (kün yeme) olursıkım kelmez erti*; T-IID/2: *tün udımatı küntüz olurmatı*

biligsiz / yablak

KD/5: *biligsiz kagan olurmuş erinç yablak kagan olurmuş erinç*; BD/6: *biligsiz kagan olurmuş erinç yablak kagan olurmuş erinç*

türk / tabgaç

KD/7: *türk begler türk ātın ıt(t)ı tabgaçğı begler tabgaç ātın tutupan*; BD/7: *türk begler türk atın ıt(t)ı tabga[çğı] begler tabga[ç ātın tutupan*

yaraklıg / süñüglüg

KD/23: *yaraklıg kantan kelip yaña iltı süñüglüg kantan kelipen süre iltı*; BD/19: *yaraklıg kantan kelip yaña iltı süñüglüg kantan süre i[ltı]*

yan- / sür-

KD/23: *yaraklıg kantan kelip yaña iltı süñüglüg kantan kelipen süre iltı*; BD/19: *yaraklıg kantan kelip yaña iltı süñüglüg kantan süre i[ltı]*

bolmazun / bolçun

KD/11: türk bodun yok bolmazun tiyin bodun bolçun tiyin; BD/10: türk bodun yok bolmazun tiyin bodun bolçun tiyin

kañ / ög

KD/11: kañım iltiriş kaganıg ögüm ilbilge katunug; KD/25: kañım kaganıg ögüm katunug; BD/10: kañım iltiriş kaganıg ögüm ilbilge katunug; BD/20-21: kañım kaganıg ögüm katunug

kagan / katun

KD/11: kañım iltiriş kaganıg ögüm ilbilge katunug; KD/25: kañım kaganıg ögüm katunug; BD/10: kañım iltiriş kaganıg ögüm ilbilge katunug; BD/20-21: kañım kaganıg ögüm katunug

balık / tag

KD/12: balıkdakı tağıkmuş tagdakı inmiş; BD/10-11: ba][[ık]da[kı taşıkmuş tagdakı] inmiş

sü / yağı

KD/12: süsi böri teg ermiş yağısı koñ teg ermiş; BD/11 süsi böri teg ermiş yağısı koñ teg ermiş

böri / koñ

KD/12: süsi böri teg ermiş yağısı koñ teg ermiş; BD/11 süsi böri teg ermiş yağısı koñ teg ermiş

bodun / yabgu / şad

KD/13-14: bodunug [anta itmiş] yabgug şadıg anta birmiş; BD/12: bodunug anta itmiş yabgug şadıg anta birmiş

bilme- / yañıl-

KD/18-19: [bilmedükin] üçün biziñe yañıl[t]ukın üçün; BD/16: bilmedükin üçün biziñe yañıltukın yazıntukın üçün

kagan / buyruk / begler

KD/19: kaganı ölti buyrukı begleri yeme ölti; BD/16: kaganı ölti buyrukı begleri yeme ölti

kan / sünüik

KD/24: kanıñ subça yügürti sünüiküñ tağça yatdı; BD/20: [ka]nıñ ögüzçe yügürti sünüiküñ tağça yatdı

iç / taş

KD/26: içre aşsız taşra tonsuz; BD/21: içre aşsız taşra tonsuz

sub / tag

KD/24: *kanıñ subça yügürti süñüküñ tagça yatdı; BD/20: [ka]nıñ ögüzçe yügürti süñüküñ tagça yatdı*

aş / ton

KD/26: *içre aşsız taşra tonsuz; BD/21: içre aşsız taşra tonsuz*

kut / ülüğ

KD/29: *kutum bar üçün ülüğüm bar üçün; BD/23: kutum ülüğüm bar üçün*

kör- / bil-

KK/10: *körür közüñ körmez teg bilir biliğim bilmez teg*

köz / köñül

KK/11: *közde yaş kelser tıda köñülte sıgıt kelser yanturu*

köz / bilig

KK/10: *körür közüñ körmez teg bilir biliğim bilmez teg*

yaş / sıgıt

KK/11: *közde yaş kelser tıda köñülte sıgıt kelser yanturu*

köz / kulkak

BK/11: *közün körmedük kulkakın eşidmedük*

kazgan- / it-

BK/12: *kazganu birtim iti birtim*

içik- / öl-

BD/37: *içikigme içikdi bodun boltı ölüğme ölti*

kış / yaz

BG/2: *otuz artukı sekiz yaşuma kışın kitanı tapa süledim (otuz artukı tokuz ya)şıma yazın tatabı tapa sü(ledim...)*

kitanı / tatabı

BG/2: *otuz artukı sekiz yaşuma kışın kitanı tapa süledim (otuz artukı tokuz ya)şıma yazın tatabı tapa sü(ledim...)*

şad / kagan

BG/9: tokuz yigirmi yıl şad olurtum toku(z yigir)mi yıl kagan olurtum

atlıg / yadag

T-IB/4: iki ülügi atlıg erti bir ülügi yadag erti

aş- / keç-

T-IIB/2: altun yışıg aşta keltimiz irtiş ögüzüg keçe keltimiz

ayguçı / yaguçı

T-IIG/5-6: ayguçı(sı) yeme ben ök ertim yaguçısı yeme ben ök ertim

kızıl / kara

T-IID/2: kızıl kanım töküti kara terim yügürti

kan / ter

T-IID/2: kızıl kanım töküti kara terim yügürti

yaraklıg / tügünlüg

T-IID/4: yaraklıg yagıg yeltürmedim tügünlüg atıg yügürtmedim

yagı / at

T-IID/4: yaraklıg yagıg yeltürmedim tügünlüg atıg yügürtmedim

yeltür- / yügürt-

T-IID/4: yaraklıg yagıg yeltürmedim tügünlüg atıg yügürtmedim

ırak / yaguk

KG/7: ırak erser yablak ağı birür yaguk erser edgü ağı birür; BK/5: ırak erser yablak ağı birür yaguk erser edgü ağı birür

yablak / edgü

KG/7: ırak erser yablak ağı birür yaguk erser edgü ağı birür; BK/5: ırak erser yablak ağı birür yaguk erser edgü ağı birür

tir- / yañıl-

KG/10-11: tirip il tutsıkiñın bunta urtum yañılıp ölsikiñın yeme bunta urtum; BK/8: tirip [i]l tutsıkiñın bunta urtum yañılıp ölsikiñın [yeme] bunt[a urt]um

il tut- / öl-

KG/10-11: *tirip il tutsıkiñın bunta urtum yañılıp ölsikiñın yeme bunta urtum*; BK/8: *tirip [i]l tutsıkiñın bunta urtum yañılıp ölsikiñın [yeme] bunt[a urt]um*

tut- / it-

KD/1: *tuta birmiş iti birmiş*; BD/3: *tuta birmiş iti birmiş*

ıçgın- / yitür-

KD/6-7: *illedük ilin ıçğını idmiş kaganladuk kaganın yitürü idmiş*; BD/7: *il(l)edük ilin ıçğını idmiş kaganladuk kaganın yitürü idmiş*

Sonuç

Eski Türk bengu taşlarındaki paralelizm örnekleri ekler bakımından analiz edildiğinde şu tabloya ulaşılmaktadır.

Tablo 1. *Eski Türk Bengü Taşlarındaki Paralelizm Örneklerinde Eklerin Analizi*

Ek	İşlev	Kullanıldığı Örnek Numaraları	Sıklık
+(s)I	İYE/3TK	12, 23, 23, 23, 25, 26, 27, 28, 30, 30, 32, 33, 33, 34, 34, 36, 37, 37, 49, 52, 60, 61, 62, 65	24
+(I)g	YÜK	10, 11, 14, 16, 23, 24, 27, 40, 42, 43, 44, 48	12
+n	YÜK	12, 23, 23, 26, 27, 30, 33, 33, 34, 37, 38, 60	12
-DI	GGZ	10, 13, 14, 19, 20, 22, 27, 39, 40, 62, 64	11
+GARU	YG	25, 25, 28, 31, 36, 44, 46, 54	8
+(I)m	İYE/1TK	16, 20, 22, 24, 29, 53	6
+(y)A	YÖN	15, 25, 31, 31, 55, 58	6
+GA	YÖN	24, 28, 28, 36, 59, 66	6
+Ilg	İİYE	10, 11, 14, 24, 35, 51	6
+ŋA	YÖN	25, 28, 33, 33, 36	5
+DA	BUL	15, 17, 31, 68	4
-dUk	SF	12, 23, 26, 60	4
-m	ITK	10, 14, 22, 40	4
-mA-	FFYE	10, 12, 21, 22	4
-mİş	ÖGZ	11, 14, 17, 42	4

-sIk	SF	22, 25, 31, 38	4
+(I)ŋ	İYE/2TK	13, 38, 45	3
+rA	YG	15, 18	2
+sIrA-	İFYE	11, 41	2
-A	ZF	35, 43	2
-gAlI	ZF	50, 67	2
-Ip(An)	ZF	35, 38	2
-Xr	GEN	23, 24	2
-(I)g	2TK	39	1
-(I)gmA	SF	19	1
+Ad-	İFYE	41	1
+çA	EŞT	13	1
+çI	İİYE	32	1
+DIn	ÇIK	56	1
+kI	AİT	17	1
+lA-	İFYE	26	1
+lI +lI	BAÇ	23	1
+lIk	İİYE	39	1
+sIz	İİYE	18	1
-ÇUn	EMR/3TK	57	1
-gUlUk	SF	47	1
-I	ZF	63	1
-mAtI	ZF	22	1
-mAz	SF	29	1
-mIş	SF	41	1
-mIz	İÇK	14	1
-sAr	ŞRT	21	1
-t-	FFYE	11	1

-U	ZF	26	1
-Xr	SF	29	1

Bu tabloya göre paralelizm örneklerinde en sık kullanılan ekler isim çekim ekleridir. Sıktan aza doğru yapılan sıralamada, en sık kullanılan 10 ek arasında fiil çekim eki olarak yalnızca, beşinci sıradaki görülen geçmiş zaman kipi yer almaktadır.

Bengü taşlardaki paralelizm örneklerinin kavram alanları bakımından yapılan analizlerinde ise birden fazla paralelizm örneği bulunan kelimelerle ilgili olarak şu tabloyla karşılaşılmaktadır:

Tablo 2. Bengü Taşlardaki Kavram Alanı Ortak Kelimelerin Analizi

Kavram Alanı Ortak Kelimeler	Örnek Sayısı
il / biri / kurı / yırı/ kirü	11
il / kagan / bodun / öz	9
bin- / oplayu teg-	6
bilge / alp	5
kul / küñ	4
tün / küntüz	4
tabgaç / kıtañ / oguz	4
ini / eçi	3
kañ / og(u)l / ogıt	3
sab / agı	3
süçig / yımşak	3
çıgañ / bay	3
az / üküş	3
üze / asra	3
teñri / yir	3
başlıg / tizlig	3
yüküntür- / sökür-	3
beglik / işilik	3
og(u)l / kız	3
begler / bodun	2

topul- / üz-	2
yuyka / yinçege	2

Bunlar dışında tek örnekle ancak aynı kavram alanına sahip 43 veri daha bulunmaktadır:

aş- / keç-; aş / ton; atlıg / yadag; ayguç / yaguç; balık / tag; biligsiz / yablak; bilme- / yañıl-; bodun / yabgu / şad; bolmazun / bolçun; böri / koñ; ıçgın- / yitür-; ırak / yaguk; iç / taş; içik- / öl-; il tut- / öl-; kagan / buyruk / begler; kagan / katun; kan / sünük; kan / ter; kañ / ög; kazgan- / it-; kış / yaz; kutañ / tatabı; kızıl / kara; kör- / bil-; köz / bilig; köz / köñül; köz / kulkak; kut / ülüg; sub / tag; sü / yagı; şad / kagan; tir- / yañıl-; tut- / it-; türk / tabgaç; udi- / olur-; yablak / edgü; yagı / at; yan- / sür-; yaraklıg / süñüglüg; yaraklıg / tügünlüg; yaş / sıgıt; yeltür- / yügürt-

Yukarıda tablodan ve diğer 43 veriden hareketle genel bir analiz yapıldığında ise, bengü taşlardaki paralelizm örneklerinde *kagan*, *beg*, *şad*, *yabgu*, *alp*, *bilge*, *ini*, *eçi*, *kañ*, *ogul*, *kız*, *işi yagı* gibi insanla ilgili kelimelerin; *ilgerü*, *yırıya*, *biriye* gibi yön belirten ifadelerin; *türk*, *tabgaç*, *oguz*, *tatabı* gibi millet, boy adlarının ve *bodun*, *il* gibi terimlerin diğerlerinden daha sık kullanıldığı göze çarpmaktadır. Bu durum, Bilge Kağan, Köl Tigin ve Tonyukuk'un zihin dünyalarıyla ve siyasi konumlarıyla ilgili olsa gerektir.

Bengü taşlardaki paralelizm örneklerinin genelinde, madde başlıklarından anlaşılacağı gibi bir tezat söz konusudur. Bazıları birbirine doğrudan zıt olmasa da bağlam içinde zıtlık oluşturabilen *yablak edgü*, *yaz kış*, *kagan bodun*, *ogul kız*, *kün tün*, *iç taş*, *balık tag*, *türk tabgaç*, *kañ ög*, *üze asra*, *tenri yir*, *çıgañ bay*, *az üküş* vd. tezat örneklerinin çokluğu bir dilin edebîliğini belirleyen ölçütler arasında sayılabileceği gibi, aynı zamanda dilde ustalığın da göstergesidir. Paralelizm örneklerinin bulunması ya da tezat gibi edebî sanatların örneklerinin yer alması bengü taşların *manzum* yazıldığını iddia etmeye yetmeyeceği gibi, aynı durumların manilerde ve atasözlerinde de bulunduğunu hatıra getirmekte ve bengü taşların dilinin buna uygun bir üslupla kaleme alındığını düşündürmektedir.

Bengü taşların edebî değerini göstermesi ve Türk dilinin yaşı ve gelişimi konusunda önemli ipuçları veren bu tür çalışmalar arttıkça, artzamanlı ve eşzamanlı kıyaslamalar yapılabilecek, böylece de bir eserin, yazarın ya da dönemin üslubunu belirlemede güçlü analizler ortaya konabilecektir. Bundan sonra yapılması gereken ödevlerimizden biri bengü taşlardan edinilen bu verileri Eski Uygur ve Karahanlı eserleriyle karşılaştırmak ve bu karşılaştırmalar üzerinden analizler yapmak olacaktır.

Kaynaklar

- Aslan, Ü. (2010). Bâbur Divanında Öncelemeler ve Öncelemelerde Paralelizm. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 4: 1-26.
- Bayat, F. (2004). Sözlü Kültür Bağlamında Eski Türk Yazıtları. *Millî Folklor*, 8 (61): 13-20.
- Bayat, F. (2006). Irk Bitig Metninin Poetik Yapısı. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 4: 39-65.
- BSTS/E Oğuzkan, F. (1974). Eğitim Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. / Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü (http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&view=bilimsanat, E.T.: 30.03.2018)
- BSTS/H Acıpayamlı, O. (1978). Halkbilim Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. / Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü (http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&view=bilimsanat, E.T.: 30.03.2018)

- Dilçin, C. (1991). Fuzûlî'nin Bir Gazelinin Şerhi ve Yapısal Yönden İncelenmesi. *Türkoloji Dergisi*, IX/1: 43-98.
- Dilçin, C. (2000). Divan Şiirindeki Paralel ve Ortak Söz Yapılarından Metin Eleştirisinde Yararlanma. *Türkoloji Dergisi*, XIII/1: 33-66.
- GTS Güncel Türkçe Sözlük, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts, (E.T.: 11.05.2018)
- Macit, M. (1996). *Divân Şiirinde Ahenk Unsurları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Musaoglu, M. (2003). Türk Folklorik Metinlerinin Ontolojik-Folklorik Temelleri. *Dil Dergisi*, 118 (Ocak-Şubat): 16-25.
- Tekin, T. (1986). İslâm Öncesi Türk Şiiri. *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı I (Eski Türk Şiiri)*, 409 (Ocak): 3-42.